

PRESENTACIÓ

Des de la constitució, a la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona, del Departament de Filologia, l'estudi de la història de la llengua i de la literatura catalanes de l'edat moderna es va convertir en un dels àmbits prioritaris de recerca i de docència. Crèiem, els que vam tenir el plaer de veure –de viure– el naixement i la constitució d'aquesta universitat, que aquella era una parcel·la de coneixement preterida injustament i, per això mateix, que era propícia per a les troballes de material inconnegut i el descobriment de nous punts de vista interpretatius. Alhora, pensàvem que la dedicació a l'estudi de la literatura i la llengua d'aquest període podia introduir una especialització que enriquiria els estudis de filologia catalana a Girona o, si més no, que podia contribuir a singularitzar-los.

Enfocar aquest camí era possible perquè comptàvem amb professors que, des del camp de la llengua o de la literatura, o de tots dos alhora, havien fet de l'estudi d'aquesta època una sòlida opció investigadora personal. També ens hi vam trobar, doncs, treballant paral·lelament sobre uns mateixos temes. I no és casual que, després de diversos projectes investigadors de llengua i de literatura, hàgim acabat formant part de plans de recerca coordinats. Actualment, un bon nombre de professors i becaris del departament està integrat en un projecte a cavall de la història de la llengua i de la literatura, *La invenció de la llengua catalana: models de llengua literària (del segle XV al XIX)*, que té com a investigadors principals Josep M. Nadal i jo mateix, tot això dins el marc de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes (secció Francesc Eiximenis).

L'estudi de la llengua i la literatura de l'edat moderna, des d'unes noves premisses, procurant defugir els tòpics que l'havien condemnada per castellanitzant, per poc ambiciosa, per *regional* –en definitiva, per poc *nacional*–, la qual cosa obligava els literats i intel·lectuals del segle XX a empalmar amb la tradició medieval (des de Fabra, en el terreny lingüístic, a Foix, en l'àmbit literari, passant per un Ors que cridava a reconstruir el Renaixement que no havíem tingut), ha avançat aquests últims anys d'una manera espectacular. El coneixement que ara en tenim, molt més profund, ha estat possible en el context d'una dinàmica general de renovació dels estudis de filologia catalana a quasi tot el domini lingüístic, d'ençà que aquests s'han convertit en una disciplina universitària ben implantada geogràficament i, després de dues dècades de noves promocions, plenament consolidada.

Ara sabem que no es pot entendre la situació actual de la llengua i la literatura catalanes, en tot el seu àmbit geogràfic, fent abstracció del que va passar al llarg de més de tres segles de crisis, d'interferències lingüístiques, de models de vigència limitada, de solucions de continuïtat i d'iniciatives fracassades o simplement ignorades. De fet, moltes de les interpretacions errònies, o com a mínim parcials, del programa de reconstrucció literària, política i lingüística que arrenca de la Renaixença fins a arribar a l'actualitat són fruit del desconeixement dels avatars històrico-culturals de la comunitat lingüística catalana durant l'edat moderna.

En bona mesura, aquest volum que oferim als estudiosos, intitulat *Literatura i llengua catalanes a l'edat moderna*, és conseqüència sobretot d'aquella especialització per part d'uns quants integrants del Departament de Filologia de la Universitat de Girona en una etapa de la nostra història complexa i conflictiva, però decisiva. Tots els que hi han col·laborat, en efecte, som professors, col·laboradors, becaris o estudiants de tercer cicle vinculats a aquesta universitat justament com a estudiosos de la literatura i la llengua catalanes del període esmentat.

Aquest número d'*Estudi General*, però, no respon a un programa temàtic tancat, encarregat de replantejar –o simplement plantejar– la problemàtica de conjunt de la literatura i la llengua catalanes des del segle XVI a principi del XIX, sinó que bàsicament aspira a ser un testimoni de la dedicació a l'estudi d'aquestes matèries des de la singularitat de les recerques personals, que en alguns casos són fragments o resums de treballs d'investigació –aquesta és la condició de les contribucions de Pep Balsalobre o de Toni Orts–, en d'altres treballs de segon o tercer cicle –les col·laboracions de Lídia Ayats i d'Ekaterina Strelsova–, o bé tasts de tesis doctorals o de recerques en curs –com els articles de Francesc Feliu, Narcís Figueras, August Rafanell i Maria Rosa Serra–, i eventualment de recerques puntuals –com és el cas de Pep Vila, o el de la meua contribució.

Té el mèrit, per tant, de reflexionar sobre fenòmens imprecisament valorats, de divulgar uns textos poc o gens coneguts i de revelar-nos la multiplicitat d'enfocaments possibles i la varietat de temes que, al llarg de més de tres segles d'evolució històrica, són testimoni de situacions culturals ben diferents –cosa que ens amagava l'etiqueta monolítica, i avui per sort gairebé superada, de “Decadència”– i de problemes que només emergeixen quan s'estudia el període sense els prejudicis globalitzadors tradicionals.

Obre aquest volum un treball d'August Rafanell, “Les idees sobre l'apitxat de València a l'edat moderna”, un estudi de conjunt, innovador i ric de suggeriments, sobre la llengua literària a València a partir del Renaixement, i més concretament sobre els models de llengua (oral i escrita) del valencià. A continuació, Pep Vila edita “Un conte català de començament del segle XVI: *Els tres germans i el rei de França*”, que havia passat desapercebut als estudiosos d'ençà que l'havia donat a conèixer aquell erudit, injustament oblidat, que va ser fra Nolasc del Molar. Al seu torn, Toni Orts fa un complet estudi sobre “La llengua de *Les estil·lades y amoroses lletres*. Contribució lingüística a la problemàtica sobre la seva autoria”, fent veure la riquesa lèxica i la genuïnitat dels recursos expressius d'aquesta singular novel·leta cinccentista. Narcís Figueras ens ofereix un rigorós treball bibliogràfic sobre “Francesc Calça (1521-1603) i la seva producció poètica quadrilingüe. Un inventari”: l'erudit i historiador barceloní, autor de *De Catalonia* –tema central de la tesi doctoral de Figueras– veu així notablement acrescut el nombre de poesies d'ell que fins ara li coneixíem. I Pep Balsalobre fa, a “Joan Pujol: una lectura contrareformista d'Ausiàs Marc”, una anàlisi brillant de les obres de Joan Pujol que estan directament relacionades amb la interpretació polèmica del contingut filosòfico-moral de l'obra d'Ausiàs Marc, en uns moments en què el prestigi de Marc com a clàssic literari obligava a comentar-lo i a integrar-lo en una tradició que ja no és l'estrictament renaixentista.

Sobre el període barroc hi ha dos articles. El primer, de Lídia Ayats, és l'edició, amb un estudi introductor i una completa anotació, d'un interessant poema anònim de propaganda política: la “*Comparació de Cathalunya ab Troya*”. El segon és un assaig

d'Ekaterina Streltsova sobre "La idea del Temps en la poesia filosòfica de Francesc Fontanella", que té el valor de reflectir –finalment– la normalitat amb què ja s'emprèn l'estudi del barroc català fins i tot en un país tan allunyat com pot ser Rússia.

Amb el treball de Francesc Feliu, "*La Història de la llengua catalana* d'Antoni de Bastero", ens situem ja al segle XVIII, una època que tot just comencem a saber interpretar en tota la seva complexitat estètica i ideològica. Des de l'erudició criticista d'arrel barroca –com podria ser el cas de Bastero– fins al neoclassicisme militant, en poc més de cent anys es desplega una multiplicitat de manifestacions literàries que s'arriben a interferir de moltes maneres. Maria Rosa Serra edita "Dos poemes de Pau Puig per a una besonada borbònica", a partir de la col·lecció de les lliçons manuscrites i amb el complement d'una anotació precisa. I jo mateix exhumo un cant heroic d'"Un acadèmic de començament del XIX: Bru Bret". Amb aquestes composicions inèdites, que ens transporten de la frivolitat rococó d'un Pau Puig al patetisme vagament pre-romàntic o sentimentalista de Bru Bret, es clou aquest volum. Només ens resta desitjar que almenys sigui un estímul per descobrir la feina que encara hi ha per fer i els camins infinits que esperen els investigadors que els han de fressar.

ALBERT ROSSICH